REVISTA BUCOVINEI

In acest număr: *Traian Cantemir, Traian Chelariu, Mircea Streinul, George Drumur, G. Tăutăuceanu. B. Frunte, Seb. Popovici, Leca Morariu, Adelina Cârdei, Neculai Tăutu, Milan Şesan, D. V. şi Aug. Z. N. Pop.*

Anul I, No. 9 ■ Cernăuţi, Septemvrie 1942

Anul I, Nr. 9. Cernăuți, Septemvrie 1942.

Revista Bucovinei

Proprietar: Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina

Secretari de redacție: *Traian Cantemir*, *Dragoș Vitencu*

Inreg. la Trib. C-ți. în reg. publ. period. sub No. 1/1942.

Apare lunar în cel puțin 32 pagini. Redacția și Administrația: Cernăuți, Piața Unirii 3 (Palatul Național), Tel. 1512. Abonamentul: anual 250 lei, pe 6 luni 130 lei.

Acest număr cuprinde:

Tr. Cantemir: Influența cântecului popular la St. O. Iosif (studiu).
Traian Chelariu: Tu, mască (versuri).
Mircea Streinul: Intoarcere (poem în proză).
George Drumur: Și nebeleștile pot fi, câteodată, adevărate... (poem)
G. Păstrăuceanu: Iubirile trecute (versuri).
B. Frunte: Murfatlar (versuri).
Seb. Popovici: Drum basarabean (versuri).
Leca Morariu: S. Fl. Marian către C. Morariu (scrisori inedite).
Adelina Cârdei: Din ceaslovul Toamnei (versuri).
Neculai Tăutu: Invitație la vis (versuri).
Pe urmele vremii: Sinodul d'n Iași 1642 *(M. Șesan)*, Ionel Turcan, Renașterea „Armoniei", Răzeșii, Nu pentru a face stabiliri, Premiile „Vremii" *(D. V.)*.
Cărți și Reviste: D. Simonescu: „Legenda lui Afroditian", C. Turcu: „I. A. Vaillant" *(Aug. Z. N. Pop)*, N. Papatanasiu „Sonată Dobrogeană" *(Tr. Cantemir)*.

Către cetitori

Cine primește un număr din revistă și-l reține este considerat abonat. Cei ce nu doresc să abonéze revista, sunt rugați să ne-o restitue, sau să ne comunice refuzul lor pe orice cale.

Trimiterea revistei, făcându-se, din pricina împrejurărilor, în mod defectuos, rugăm prietenii să ierte eventualele întârzieri sau lipsuri și să ne ajute, comunicându-ni-le.

Pentru colaboratori

Manuscrisele trimise redacției nu se inapoiază. Orice manuscris găsit bun se publică în revistă cel târziu la șase luni după primire. Răspunsuri scrise nu se dau.

Influența cântecului popular la St. O. Iosif

Influența cântecului popular, la Iosif, nu se resfrânge numai în *Somnul lui Corbea*. Ea cuprinde și alte poezii, de aceeași factură. In ordinea rudeniei cuprinsului, prima, care se plasează, după cea amintită, este *Gruia*. Intr'ânsa se întâlnește, ca și'n restul baladelor cunoscute, acelaș voinic, înzestrat cu forțe supranaturale și aceleași acte de bravură, ce trec limita obișnuitului. Poezia începe cu o situație similară celei din *Somnul lui Corbea*, căci Gruia, odrasla lui Novac, doarme și dânsa, în momentul când prinde să se desfășoare acțiunea. Nu în temniță, cum se întâmplă cu camaradul lui de isprăvi năstrușnice, ci la umbra îmbietoare a unui nuc uriaș.

Dar dacă, în *Gruia*, eroul se bucură de-o reușită portretizare din partea lui. Iosif, înglobându-se în galeria celor mai fără prihană tipuri legendare, nu tot aceeași e și situația în cântecele anonime. Acolo sufere puține estompări, căci somnul greu, vecin cu moartea, e explicat ca o consecință a băuturii excesive. Datorită acesteia, Gruia, sau Tanislav — cum i se spune în alte balade — nu-i simte pe Turci, decât după ce l-au legat. Sigur, reușește și atunci să se desfacă din rețeaua frânghiilor de mătasă, dar abia după anumite peripeții.

Poporul creator s'a vădit, de astădată, mai realist ca de obiceiu, deși nu renunță cu desăvârșire la miraculos. Iosif, însă, își menține linia de conduită și'n cazul lui *Gruia*. Interzice băutura degradantă, dar în schimb îl împuternicește pe voinic să doarmă sănătos, somnul adânc făcând parte din caracteristicele eroilor. Pentrucă legendele populare nu țin întotdeauna cont de ele, Gruia alunecă, în unele versificări anonime, la categoria oamenilor de rând:

Multe buți cu vin golia,
Dar pe urmă ameția,
Capul pe masă punea
Și curând că adormia.
Iar Anița,
Birtășița,
Dacă ea asta vedea,
Ferestile deschidea,
La Turci semn că le făcea,
Turcii încet s'apropiau
Și în birt că se băgau
Și cum pe Gruia îl vedeau,
La el mi se repeziau.
Dară vântul cam bătea,
Părul lui Gruia-l lățiia,
Iar Turcii dacă vedeau,
Vai, Doamne, cum mi-s fugiau,
Dar napoi iar se'ntorceau

Şi pe Gruia mi-l legau
Cu trei funii de mătasă,
Ca mâna Gruii de groasă
Şi cu trei de ibrişim,
Groase ca parii de fân;
(Gruia lui Novac [1]).

Începutul fragmentului versificat se depărtează de prima strofă din *Gruia* lui Iosif. La poetul ardelean acţiunea se petrece în întregime afară:

Jos, sub nucul uriaş,
Gruia adormise —
Doarme ca un copilaş
Legănat de vise. (Gruia).

Strofa se apropie, însă, de altă baladă, din aceeaşi colecţie bănăţeană, *Tanislav* [2]), în care un şir de Turci întâlnesc trei fete, spălând pânză. Întrebându-le ori de nu l-au văzut pe Tanislav, cea mai mare răspunde:

— „Mergeţi pe Dunăre'n vale,
Cam pe Dunăre în jos,
La un pom mare stufos,
La o salcă aplecată
Cam pe Dunăre lăsată.
Acolo mi-i Tanislav
Omul ce cică-i vătav,
Tanislav îi mort de beat
De trei zile s'o culcat".
(Tanislav [3]).

Obiceiul de a dormi, sau a sta, la umbră de pom verde, vara, când cerul e înalt şi aerul vibrează de căldură, e frecvent în cântecul popular, iar Iosif a prins bine şi caracteristica aceasta. Întrucât, însă, poporului îi este indiferent sub ce pere dele de crengi îşi găseşc odihna, colaboratorul lui D. Anghel devine iar personal, când îşi alege, din toţi pomii, pentru cadrul acţiunii, doar nucul. Datorită preferinţei acesteia, întâlnită atât la Em. Gârleanu, Ion Pilatt, cât şi la C. Hogaş, nucului îi dedică o minunată odă, cu dantelării de vorbe măiestre, nucului îi dă epitetul de „falnic, străjă din poveşti" *(Nucul)* şi tot sub nuc plasează locul horei străvechi *(La cules)*. Deci, deşi-i în notă populară, totuşi ştie să imprime poeziei, oricând, caracterul său personal.

Noul aliaj, departe de a suferi neajunsurile unei compoziţii hibride, are străluciri de rubin prins îi centură de aur, verificându-se şi'n strofele următoare, unde poetul utilizează iar materialul autentic popular şi unde e, totuşi, atât de el însuşi:

Paloşu-i atârnă'n cui,
Aninat de-o creacă —
Murgul paşte'n voia lui
De urît să-i treacă.
— Scoală, Gruio, drag copil,
Scoală, Gruio dragă,
Au nu vezi cum vin tiptil
Turcii şi te leagă?

Pentru cine a cetit *Cântec de leagăn*, închinat Corinei, sau *Cântec sfânt*, scris pentru aceeaşi fiinţă iubită, nu se poate

[1]) G. Catană, *Balade populare*, pg. 132—133.

[2]) Variantele lui *Tanislav* se găsesc în *Cântece de Ţară* ale lui T. Pamfilie, pg. 74—77, în *Folklor din Râmnicul Sărat* al lui Ion Diacon, vol. II, pg. 61—64, în *Literatura populară românească* a lui N. Păsculescu, pg. 244, etc.

[3]) G. Catană, op. cit, pg. 23.

ca versurile din *Gruia:* „Doarme ca un copilaş, legănat de vise": „Scoală, Gruio, drag copil, scoală, Gruio dragă!" să nu-i evoce asemănări cu cele dintâi, chiar dacă n'ar fi vorba de-o înrudire verbală a lor, ci doar de una de atitudine, poetul manifestându-şi, în ambele cazuri, cunoscuta-i duioşie părintească, afirmată în atâtea rânduri. Ori, pe lângă ele, se mai adaugă şi corespondenţe propriu zise: „Îngeri *vin tiptil* şi alene" *(Cântec de leagăn)* — „Au nu vezi cum *vin tiptil* Turcii şi te leagă?".

Revenind la partea împrumutată de poet, observăm că motivul murgului, lăsat să pască în voia lui, din balada cultă *Gruia*, lipseşte în balada populară cu acelaş nume, din colecţia lui Gh. Cătană. Se găseşte totuşi în alte cântece, deosebite ca gen, sau specie, cum ar fi de ex. *Colinda*, culeasă de Ştefan Paşca [4]):

...Că-i un pom mândru'nflorit
Da la umbra pomului
Şed'e-un voinic adurmit
Cu căluţu priponit.
Murgu paşt'e şi rânk'ează,
Voinicu doarme, visează.
Da murgu d'in gură grăia:
— Scoală, scoală, domnuţ bun...

sau în cântecul din colecţia lui Eminescu [5]), de sub cifra CCX:

Pe drumul Simandului
Paşte calul Iancului,
Calul paşte şi nechează
Iancu doarme şi visează;
Calul se apropia
Şi din gură aşa grăia:
— Iancule, stăpânul meu,
Nu dormi aşa cu greu,
Că vor veni Ungurii
Şi tu nici nu i-i simţi.

Pentruca paralelismul dintre aceste două fragmente de cântec şi începutul din balada lui Iosif să fie complet, ar trebui ca ele să cuprindă şi amănuntul paloşului, aninat de crengi.

Nu-l au însă, cum l-am fi dorit şi atunci compensaţia ne vine din partea altor cântece:

— Codrule, frunză supţire,
Lasă-mă să întru'n tine
Şi să-mi rup o rămurea,
Să-mi anin armele'n ea.
— Dragă, tare te-aş lăsa,
Da mi s'a usca frunza,
N'avea mierla unde sta
Şi cucul unde cânta.
— A cânta numai pe-o cracă,
De-al meu dor ca să-mi mai treacă [6]).

sau:

...Că'n tine dacă intrai
Doar o creangă de-mi tăiai
Armele le animai... [7]).

[4]) Rev. „Făt-Frumos", An. III, pg. 43.

[5]) M. Eminescu, *Literatura populară*, Ed. D. Murărăşu.

[6]) Culeş dela Maria a lui Victor Boşca, din Voronet, jud. Câmpulung-Bucovina.

[7]) Fragment din *Hoţul şi codrul*, publicat de Alex. Bileţchi-Oprişanu, în „Făt-Frumos", An. II, pg. 44. Alt specimen se găseşte în *Flamuri*, VI, 1940, Nr. 2, pg. 109, unde spune:

„Şi nimic nu ţi-am stricat,
Numa'o creangă ţi-am ciortat,
S'aceea de fag uscat,
Armele de-am aninat.

Terţinul decupat dintr'un cântec cules de Alex. Bileţchi-Oprişanu, cu corespondentul lui din cântecul anterior, pe lângă că vine să completeze golul discutat, mai are calitatea să fie şi un ecou al celor două variante eminescene.

Codrule, Măria Ta,
Lasă-mă sub poala ta,
Că nimica n'oi strica
Fără num'o rămurea
Să-mi atârn armele'n ea.
(Doină[8]).

O altă porţiune din balada lui Gruia, pe care Iosif a realizat-o impecabil, atât din punct de vedere al sensului, cât şi al formei, este următoarea:

Turcii vin s'aduc cu ei
Funii de mătase,
Funii răsucite'n trei
Şi'mpletite'n şase.

Aici poetul e iarăşi în nota autentic populară, ştiind să dea, stihurilor anonime, multă frăgezime şi savoare. Nivelul, la care dânsele se ridică prin şlefuirea lui, e simţitor de înalt, faţă de forma ce-au avut-o la început. Lucrul se poate verifica uşor printr'o comparaţie fugitivă a motivelor rustice şi a celui prelucrat, de pe urma căreia reiese că primele variante sunt palide şi incolore, trădând stadii embrionare, pe câtă vreme ultimul se bucură de toate calităţile unor versuri bune, gata să reziste vreme îndelungată.

Câteva exemple:

Cu-o frânghie de mătasă
Impletită'n trei, în şase,
Cât şi mâna mea de groasă,
Tăia carnea pân'la oase *(Badiul[9]).*

* * *

Şi pe Gruia mi-l lega
Cu trei funii de mătasă,
Din ele să nu mai iasă.
(Novac şi corbul[10]).

Şi pe Gruia mi-l legau
Cu trei funii de mătasă,
Cât mâna Gruii de groasă.
(Gruia lui Novac[11]).

* * *

Şi el că mi-ş cumpăra
Opt streanguri de ibrişin,
Groase ca parii de fân
Şi vreo nouă de mătasă
Tocmai ca mâna de groase.
La Tanislav se ducea
Şi tare că mi-l lega
(Tanislav[12]).

* * *

Şi-l lega strâns, cot la cot...
Cu frânghie de mătase,
Viţele'mpletite'n şase...
Tăia carnea pân'la oase! (Badiul[13]).

---

[8]) M. Eminescu, *Literatura populară*, Ed. D. Murărăşu, pg. 317, 318.
[9]) Alecsandri, *Poezii populare*, Bib. pentru toţi, pg. 88.
[10]) Ibidem, pg. 98.
[11]) Gh. Cătană, op. citat, pg. 133.
[12]) Gh. Cătană, op. citat, pg. 25.
[13]) Alecsandri, op. citat, pg. 87.

Fragmentele citate fac parte din balade populare al căror conţinut este aproape identic şi care formează materialul utilizat de Iosif în *Gruia*. După ele, acţiunea descrisă de cântăreţii populari, se petrece undeva în apropierea Dunării şi tot acolo trebuie s'o plasăm şi noi pe cea susţinută de poetul ardelean. Altfel, ajungând cu lectura lui *Gruia* la sfârşit, rămânem nedumiriţi în ceeace priveşte locul de unde porneşte urmărirea Turcilor. Avem, întâi, impresia că ea începe din regiuni muntoase, acoperite de cetină. Pe urmă, însă, ne dăm seama că greşim localizarea, întrucât întâmplările se succed într'un ritm prea accelerat, ca să permită o urmărire mai lungă. Din pricina reflexiilor discutate, emotivitatea artistică suferă, iar versurile înregistrează o scădere. Necesitatea determinismului local, dela începutul poeziei, n'am simţi-o, dacă poetul l-ar fi eliminat şi la sfârşit. Ori în final, Dunărea joacă un rol important în răzbunarea eroului.

Pentrucă suntem pe linia micilor deficienţe din *Gruia*, adăugăm tot aici şi întrebuinţarea tardivă a unor momente psihologice, bine reliefate şi puse la punct de modelele populare. In *Tanislav*[14]), de pildă, Turcii, după ce-l află pe voinic dormind:

De el nu s'apropiau,
Căci mare frică aveau.
D-zeu că-mi aducea
Un vânt mare şi-mi bătea,
Părul'n cap îi flustura
Şi cum Turcii că-mi vedeau,
Doamne, tare că-mi fugeau.

Iar în *Gruia lui Novac*[15]), Turcii:

Cum pe Gruia-l vedeau,
La el mi se repeziau,
Dară vântul cam bătea
Părul lui Gruia-l lăţia
Iar Turcii dacă vedeau,
Vai, Doamne, cum mi-ş fugeau!
Dar'napoi iar se'ntorceau,
Şi pe Gruia mi-l legau
Cu trei funii de mătasă,
Ca mâna Gruii de groasă[16]).

Transcriind, în proză, situaţiile subliniate, remarcăm că Turcii se apropie de Gruia după multe ezitări şi, imediat ce

---

[14]) Cătană, op. citat, pg. 23.
[15]) Ibidem, pg. 133.
[16]) Motivul frânghiilor de mătasă circulă şi în cântecele populare, de cea mai recentă plăsmuire. Persistenţa lui se datoreşte aceluiaş caracter eroic de altă dată, răscolit acum de concentrările şi războiul actual. Intr'un cântec bucovinean, auzit dela elevul Eugen Gherman, dela lic. „Aron Pumnul" — Cernăuţi, el apare din nou:

Foaie verde grâu curat,
Rău, maică, m'ai blestemat
De-am ajuns şi-am dezertat,
Dezertor pe sub pădure,
Pe sub rugurel de mure,
In opinci şi'n pantaloni,
Pantaloni de cei cazoni.
Mă'ntâlnesc cu o patrulă
Şi mă'ntreabă de ţidulă,
Eu ţidulă n'am avut,
De fugit n'am mai putut,
Ea m'a prins, m'a ferecat,
Mânile mi le-a legat
C'o frânghie de mătasă,
Mă taie până la oase.

observă, le el, cea mai mică mișcare, o iau la sănătoasă. Abia când își dau seama că spaima nu li-i motivată, se reîntorc și-l leagă. La Iosif, spaima coincide cu legarea, încălecându-se, ceea ce denotă că poetul n'a prea fost meșter în utilizarea motivelor folclorice, căci odată ce l-au imobilizat, Turcilor ar trebui să nu le mai fie frică de haiduc, ca la'nceput:

Bate vântul, cătinel,
Pletele-i mângâie —
Turcii se'ngrozesc de el,
Strâng de căpătâie.

Bate vântul mai avan,
Pletele-i zburleşte;
Turcii plâng: Aman! Aman! —
Gruia se trezeşte. *(Gruia).*

In *Vulcan* [17]) şi *Tanislav* [18]), după ce s'a făcut captura, potera atârnă prizonierilor câte o piatră de gât şi-i cufundă în Dunăre. Eroii izbutesc totuşi să se salveze şi apoi să se răzbune. Iosif omite partea înecului, mulţumindu-se numai cu imobilizarea eroului, întrucât acesta trezindu-se, nu se lasă să fie aruncat în apă.

„Mai, dar greu ce-am fost dormit,
Zice şi se miră
Ori păianjeni au venit
Şi mă înveliră?

Ia să dau puţin din mâni,
Poate m'oi desface —
Alelei, pui de păgâni,
Nu veniţi încoace?..." *(Gruia).*

Episodul legării lui Gruia şi al desfacerii lui, din plasa frânghiilor de mătasă, l-a ademenit şi pe Budai-Deleanu, în *Ţiganiadă* [19]):

Apoi cu toţi îl năpădiră
Care de mâni, care de picioare,
'L-apucă, îl leagă, şi-l ţin; să miră
Argineanu trezându-să: s'oare

Aievea sau în vis el priveşte:
Deabia să precepe, să trezească,
De trei ori scuturându-să frânsă
Legături, ca neşte fire de aţă...

(Ţiganiada, ed. Gh. Cardaş, 1925, 248—249 [20]).

Restul poeziei lui St. O. Iosif, dela pasagiul trezirii lui Gruia înainte, se reliefează printr'o formă perfectă adecvată la fond, încât lectorul, numai din simpla parcurgere a versurilor, fără să mai ţie seama de conţinutul cuvintelor, poate să intuiască minunat goana nebună a murgului şi viteza de bolid cu care se scurg zările, după spatele voinicului urmăritor de păgâni.

Finalul poartă aceleaşi caracteristici iosifiene, suplinind măcelul, cu toată gama lui de grozăvii, prin versuri metaforice scurte, ce abia fac aluzii la fapte. Sistemul retuşării părţii ultime, sau a interpretării ei în sens invers de al originalului, este obişnuit la poetul *Patriarhalelor*, căci dacă se inspiră din comoara de cântece anonime, nu vrea să-i fie tributar până la

[17]) V. Aelcsandri, op. citat, pg. 92.
[18]) G. Cătană, op. citat, pg. 22.
[19]) Leca Morariu, *St. O. Iosif şi cântecul popular* în *Junimea literară*, XV, 1926, pg. 93.
[20]) Leca Morariu, articol citat, pg. 93.

capăt. Concesiune face numai atunci, când sursa de inspiraţie se acopere cu concepţia sa artistică, cum e cazul *Cântecului*, căruia D-l Leca Morariu i-a descoperit paralela populară în *Osândiţii*, din colecţia lui I. Urban Iarnik şi Andrei Bârseanu, *Doine şi strigături din Ardeal* [21]):

Versiunea populară:

Bate vânt dela sfinţit
Şi rea veste mi-a venit,
Veste dela Bălgărad
Că-s trei fraţi de spânzurat.
Şi fratele cel mai mare
Se'ngrozia de moarte tare;
Se'ngrozia
Şi se ruga:
— Domnule, Măria-ta,
Mai lungeşte-mi viaţa
Până-mi vine soţia,
Că soţia-i tinerea
Şi-am trăit bine cu ea! —

Fratele cel mijlociu
Şi cu părul castaniu,
'n ochi tare lăcrima,
Lăcrima
Şi se ruga:
— Domnule, Măria-ta,
Mai lungeşte-mi viaţa
Până vine maică-mea,
Că maica-i bătrână tare
Şi alt sprijin nu mai are! — etc.

Versiunea lui Iosif [22]):

Stau la Bălgrad trei fârtaţi,
Stau la închisoare:
Mâne'n zori sunt aşteptaţi
De spânzurătoare.

„Domnule, Măria Ta" —
Cel dintâi oftează,
Bun ai fi de-ai aştepta
Până mâni de-amiază...

Până maica mi-o veni,
Nu mă duc la moarte:
Că de-acas'abia porni
Şi-i bătrână foarte!".

„Domnule, Măria Ta" —
Zice altul iară,
Bun ai fi de-ai aştepta
Până mâni pe sară...

Am nevastă, copilaş;
Lung e drumul foarte:
Până intră în oraş
Nu mă duc la moarte!..." etc.

Singura deosebire între cele două versiuni este metatezarea rugăminţii primilor doi fârtaţi. In colo paralelismul se întinde perfect dela un capăt la altul, pentrucă poetul n'a fost nevoit să modifice cuprinsul versiunii populare şi nici să-l amputeze, ca'n *Somnul lui Corbea*, sau în *Novăceşti*, el corespunzând întru toate gîngăşiei şi notei sale elegiace.

Nu acelaş e şi cazul în *Novăceştii*. Aici, pentru a-şi croi balada, poetul desprinde numai o porţiune din cuprinsul cântecelor anonime, eliminând începutul şi sfârşitul, străin de sufletul lui. In *Novăceştii* asistăm doar la intrarea celor trei voinici în Tarigrad şi la cheful monstru făcut de dânşii, într'o crândă împărătească, fără ca autorul să ne informeze asupra scopului veniriă lor şi a întâmplărilor ulterioare chefului. Amănuntele menţionate sunt de prisos în simplicitatea clasică a versurilor lui Iosif, balada fiind bine făurită. Lipsa lor însă evidenţiază diferenţa de procedeu dela un izvor la altul, care, în cazul *Novăceştilor*, se identifică în *Gruia lui Novac*, din colecţia G. Ca-

[21]) Leca Morariu, articol citat, pg. 93.
[22]) Intitulată: *Stau la Bălgrad trei fârtaţi.*

tană (pg. 124), în *Gruia,* din colecţia lui N. Păsculescu (pg. 259), sau în *Gruia lui Novac* din colecţia noastră.

Pentru juxtapunerea textelor, dăm varianta ultimă:

Gruia lui Novac [23])

Sus la vârful muntelui,
Jos la poala codrului,
Este-o masă
De mătasă,
De voinici împrejurată.
Nu ştiu zece, ori cincisprezece,
Dar de sută ştiu că'ntrece.
Cu toţi beau se veselesc
Şi la D-zeu gândesc.
Numai Gruia lui Novac
Şade singur supărat
Într'un căpeţel de sat,
Clopul lui pe ochi lăsat,
Nebăut şi nemâncat.
— Ce şezi, Gruio, supărat,
Cu clopul pe ochi lăsat,
Nebăut şi nemâncat?
Ori banii ţi i-ai gătat?
Ori ţi-i vremea de'nsurat?
Ori ţi-i dor de Ţarigrad?
— Nici banii nu i-am gătat,
Nici mi-i vremea de'nsurat,
Da mi-i vremea de pradat,
De pradat în Ţarigrad.
Novac din cap clătina,
Către Gruia aşa zicea:
— În Ţarigrad nu te mai duce,
C'acolo e vinul dulce
Şi vinul trage la somn
Şi mănâncă cap de om.
Gruiuţu copil zburdat,
De mic la rele învăţat,
El în seamă nu băga
Ce tatăl său îi spunea
Şi la grajd că a plecat,
Murgul de frâu l-a luat,
Şi pe dâns'a'ncălicat.
Când a pus picioru'n scară,
A călcat nouă hotare.
Când a pus şi celălalt,
A ajuns în Ţarigrad.
Şi aici ce mi-şi făcea?
Târgul de-a latu-l lua
Şi la crâşmă se băga,
La crâşma'mpăratului,
Din marginea satului.
— Crâşmăriţă tu Aniţă,
Fată de călugăriţă,
Ai tu pat pentru voinici
Şi grajd bun la caii murgi?
Când calu-a descălecat,
El în crâşmă s'a bagat,
Către ea a cuvântat:
— Crâşmăriţă, tu Aniţă,
Fată de călugăriţă,
Adă-mi vin, nu chiseliţă,
Adă-mi vin cât oi pofti
Şi de bani nu-mi pomeni.
De-oi trăi, eu ţi-oi plăti,
De-oi muri, paus a fi.
De-oi trăi şi n'oi muri,
Oi bea vin cu cofeli,
Ţi-oi da banii cu pumnii.
Aniţa dac'auzia,
Ea vin roşu aducea.
Gruia coşa o prindea
Şi dintr'un sorbit o bea,
După alta poruncia
Şi nimica nu plătia.
Aniţa se'nspăimânta,
Dimineaţa se scula,
Pe ochi negri se spăla,
La'mpăratul alerga,
Împăratul cuvânta:
— Crâşmăriţă, tu Aniţă,
Fată de călugăriţă,
Ce vinul ţi s'a gătit,
Ori buni oaspeţi ţi-au venit?
— Vinul nu mi s'a gătit,
Da bun oaspe mi-a venit:
Bea vinul cu cofili
Şi de bani nu vrea a şti.
— Ia să-mi spui portretul lui
C'ăsta-i omul dracului.
— Atâta-i de lat în şele
Nici de-o ţară nu se teme,
Atâta-i de lat în frunte,
Cât o tablită de munte
Şi-atâta-i de lat în spate
Nici c'o ţară nu l-ai bate.
Are-un comănac în cap
Din 50 de piei de ţap,
Are-un contişel pe trup
Din 50 de piei de lup.
— Crâşmăriţă, tu Aniţă,
Fată de călugăriţă,
Dă-i tu vin cât a pofti
Şi de bani nu-i pomeni.

[23]) Auzită dela Dumitru Pop, de 74 ani, din Voroneţ, jud. Câmpulung (Bucovina).

MARIA BRATEŞ PILLAT

Flori

Că tu de l-ei îmbăta
Țarigradul ție ți l-oi da.
Crâșmărița s'a purtat,
La stămână l-a'mbătat,
Semne Turcilor a dat,
Turcii'n crâșmă au intrat
Și pe Gruia l-au legat
C'o șfăruță de mătasă,
Cât e mâna'n cot de groasă
Și l-au pus la gros
Cu fața în jos.
Când acolo mi-l punea,
Mi-l lega și mi-l mustra:
— Câți Turci de-ai noștri-ai prădat?
Gruia-așa a cuvântat:
— Inainte când eram,
De pe Turc pe Turc călcam
Și-am făcut o punticea,
De-a trecut și maică mea.
Turcii tar's'au spăimântat
Și mai tare l-au legat,
Temnița au încuiat,
Intr'ânsa mi l-au lasat
Șapte ani și jumătate
Pân' și-a rupt cojocu'n spate.

*

Maică sa dacă vedea
Că Gruia nu mai venia,
La o cioară poruncia
Și așa că mi-i zicea:
— Cioară, cioară, mări cioară,
Eși din cușca ta afară
Și-ascultă vorbele mele
Care-ți poruncesc cu ele:
Nu ești bună de pușcat,
Nu ești bună de mâncat,
Zboară pân' la Țarigrad
Și acolo ini te oprește
Și vezi Gruia de trăiește.
Cioara bine-a ascultat,
La Țarigrad a zburat,
Peste temniță a dat,
Cioara a prins a croncăni,
Gruia a prins a auzi,
Gruia așa a cuvântat,
Cioara de s'o așezat:
— Cioară, cioară, mări cioară,
Spune-mi tu cu interes
Pe tin' cine te-a trimes?
— Ia, ți-oi spune cu'nteres
Că maică-ta m'a trimes.
— Adă-mi coală de hârtie,
Căliman de cel ce scrie,
Ca să scriu o condicea
S'o duci la măicuța mea
Și să-i spui măicuții-așa:
Șapte ani-s și mai bine
De când Turcu'nchis mă ține,
Mă ține la gros,
Tot cu fața'n jos,
Strâns legat și ferecat,
Nebăut și nemâncat.
Să lase hodina toată,
Viie aice și mă scoată.
Cioara dacă auzia,
Aripele le'ntindea,
In văzduh se ridica,
La maicuța se'ntorcea,
Sus la vârful muntelui,
Jos la poala codrului.
Maica făcea ce făcea
Și pe Gruia mi-l scăpa.

Iată acum o altă variantă [24]), mai apropiată de versiunea lui St. O. Iosif, atât prin numărul triplat al eroilor, cât și prin lipsa părții inițiale, de până la popasul Novăceștilor. Se asemănă cu *Novac Baba Novac,* din colecția N. Păsculescu (pg. 255), unde împăratul sfătuiește pe hangiță să se poarte bine cu Novăceștii, căci se teme de dânșii.

Trei voinici

Frunză verde și-o lalea,
Trei voinici pe drum mergea,
Trei voinici ardelenești,
Cu straiste'mpărătești
Cu trei cai brașovenești
Și cu zale tătărești,
Cu pârsnele
Pe sub ele.
Când la vamă ajungea,
Pe vămar ei mi-l striga:
— Măi vămare, fătul meu,
Ian ascultă ce-ți spun eu:
Unde este crâșmă'n sat,
De băut și de mâncat?
— In „Ulița armenească"
Este o crâșmă'mpărătească. —
Când la crâșmă ajungea,
Crâșmărița mi-o striga:

[24]) Ne-a fost pusă la dispoziție de D-l P. Iroaie.

— Crâşmăriţă, brovniciţă,
Dă-mi tu vin, nu chiseliţă,
Că-ţi dăm bani, nu-ţi dăm tărâţă.
Ea capul şi-a'mbrobodit,
La'mpăratul a pornit.
La dânsu' când a intrat
Impăratu' a'ntrebat:
— Ce-ai ajuns tu pe aici?
— Mi-au picat azi trei voinici,
Trei voinici ardeleneşti,
Cu trei cai braşoveneşti
Şi cu zale împărăteşti,
Cu pârsnele
Pe sub ele.
— Crâşmăriţă, brovniciţă,
Ia să-mi spui tu portul lor,
Că-s oamenii dracilor!
— Portul celuia mai mare
E ca portul D-tale,
Iară cel mai mijlociu,
Om frumos, dar chiflingiu
Şi cela mai mititel
Are, bietu-un cojocel
Din cincizeci de piei de miel.
— Crâşmăriţă, brovniciţă,
Dă-le vinul cu vadra
Şi de bani nu-i întreba.
Ea acasă a alergat,
Vinul cu vadra le-a dat
Şi de bani nu i-a'ntrebat.
Şapte buţi a deşertat
Şi tot nu i-a săturat.
Când a fost la asfinţit
Şi puterea [25]) a venit.
Cel mai mic atunci sărea
Şi din gură cuvânta:
— Beţi, fraţilor, şi nu prea
Că puterea-i cât colea.
— Las'să vie, bat-o crucea,
Cum a veni, aşa s'a duce.
Nu-s muiere cu cârpă,
Ca puterii să-i port frică.
Sunt voinic cu comănac,
Ştiu puterii ce să-i fac.
Feciorul lui Busuioc
Stă cu opt puteri pe loc [26]).

Balada a doua posdeă câteva părţi defectuoase, din punct de vedere al cuprinsului, situându-se, artisticeşte, sub nivelul celei dintâi. Scăderile ei lasă, totuşi, să se întrevadă apropierea ce există între *Novăceştii* lui Iosif şi această variantă, întrucât acţiunea n'are amputări mari, putându-se lesne completa cu pasagiile din baladele amintite (adecă: *Gruia lui Novac,* din colecţia lui Gh. Cătană; *Gruia,* din colecţia lui N. Păsculescu; sau *Novac Baba Novac,* din aceeaşi colecţie). Neîntregit rămâne numai sfârşitul, altul ca'n ciclul Novăceştilor, dar la completarea lui renunţăm, devremece sensitivul poet îşi duce acţiunea poeziei numai până la sfatul împăratului de a da vin Novăceştilor. Restul îl înlătură, întrucât, în versurile populare, eroii, sau sunt prinşi de Turci, ca în *Gruia lui Novac,* din colecţia noastră, sau trebuie să-şi încrucişeze săbiile cu păgânii, cum e cazul în celelalte balade *(Gruia lui Novac* din Gh. Cătană şi *Gruia* din N. Păsculescu).

Tăind pasagiul după sfatul împărătesc de a găzdui bine voinicii şi lăsând să se'ntrevadă frica împăratului faţă de Novăceşti, Iosif situează *Novăceştii* alături de Corbea, Pintea şi Gruia. Pentru toţi aceştia are o viziune homerică, inspirată din înseşi izvoarele sale, încât trecerea dela basmul versificat, cu eroi anonimi şi tipizaţi, către balada populată de personagii mai deosebite în acţiunile lor, n'a întâmpinat greutăţi. Acelaş fir de concepţie a legat ambele părţi şi lui i se datoreşte atât

[25]) Puterea = potera.
[26]) Auzită dela Axenia Popiciuc, analfabetă, de 62 ani, din comuna Buda, jud. Cernăuţi.

măsura exactă a forţelor vitejilor, cât şi proporţiile excepţionale ale făpturilor lor.

Pe lângă caracteristicele enumerate, o altă trăsătură comună a personagiilor disecate — exceptând Gruia — este lipsa totală a dinamismului marţial, în urma căreia Corbea, Pintea şi Novăceştii se complac într'o inactivitate boemă, lăsând numai să se bănuiască isprăvile de care sunt capabili. Este o atitudine specifică lui Iosif, atitudine liniştită şi cuminte, ferindu-se de tumultul încăierărilor şi de spectacolul rănilor sângerânde. Ţinându-se de ea, poetul evită scenele tari, ca măcelul Novăceştilor, din partea finală a *Gruii lui Novac* [27]), lăsând, acolo, pe alţi îndrăgostiţi ai muzelor, să-şi culeagă nectarul.

Aceştia, nu se dau în lături de a folosi părţile libere şi astfel Alecsandri croieşte începutul luptei lui Dan şi Ursan, împotriva Tătarilor [28]), după calapoadele populare din *Gruia lui Novac,* iar Coşbuc îi urmează exemplul. Cine nu recunoaşte, în versurile cântăreţului dela Hordou:

Zice Vodă: Bateti voi
Marginea că e mai bine;
Ce-i la mijloc, las pe mine... *(Cântec)*

versurile anonime din *Gruia* [29])?!

— Alelei, Gruiuţă-al meu,
Frate, ş'al lui Dumnezeu,
Bate tu marginele,
Eu să bat mijloacele,
Că le ştiu soroacele
Şi toate conacele.

Rândurile juxtapuse au fost folosite şi de P. Dulfu, la înjghebarea epopeei sale, *Grue-al lui Novac* [30]):

Haide, să-i culcăm pe spate!...
Marginele tu le bate...
Că de când eşti în robie
Mai pierdut-ai din tărie....
Eu să bat mijloacele,
Că le ştiu soroacele! [31]).

Nu sunt singurele versuri în care se observă influenţa poeţilor populari şi care răspund situaţiilor din *Gruia,* sau din *Novăceştii* lui Iosif. Mai există şi multe altele, dovedind prin frecvenţa lor că P. Dulfu a făcut uz, ca şi poetul ardelean, de acelaş material de inspiraţie, neputându-l, însă, învrednici de prelucrarea lui artistică [32]).

TR. CANTEMIR

[27]) G. Cătană, op. citat, pg. 138.
[28]) In *Dan, căpitan de plaiu.*
[29]) N. Păsculescu, *Literatura populară românească,* pg. 261.
[30]) P. Dulfu, *Grue al lui Novac,* după cântecele de vitejie ale poporului român. Ed. III, 1920.
[31]) P. Dulfu, op. citat, pg. 114.
[32]) Vezi, pentru aceasta, P. Dulfu, paginele: 49—55, 94, 96—99, 207, 210 şi 211.

TU, MASCĂ!

Tu, mască, numai zâmbet întinsă pe obraz,
cu artă muierească și luciuri de-aiifie,
au tăinuiești o rană din ce în ce mai vie,
sau numai o făptură de rând și fără haz?

In cuta gurii sterpe și al pleoapei chin
ți-am urmărit și-acuma răbdarea grijulie,
cu care'ncerci puțină spoială azurie,
să grămădești pe scundul și tristul tău destin.

Ci m'a durut în suflet povara până'n lut,
tovarășă cumplită ce ți s'a dat să fie,
ca nici măcar paiață să nu ajungi zurlie,
ci, numai, slugă strâmbă, cu gândul pururi slut.

TRAIAN CHELARIU

INTOARCERE

Marile țări ale visului sunt sunt aici, în acești Cernăuți, peste cari nici o seară altceva nu-i decât o solemnă legendă; pajerele mele albastre mai sboară aici, chiar dincolo de neguri sunt ele, și pliscul de aur li-i, cu ploaie lunară pe ochii, cari văd până dincolo de sensul ascunsei tale, augustei liniști.

Iată, aici revin la ucenicia mea întru vers — și'n poezie merg ca'n biserică, și pe frunte simt vântul puternicelor slăvi de munte (spuneam odinioară: „Sunt ca un munte'n furtună"), aici îmi coboară pe condeiu dulcile-omete de lună, și-aici nu mai sunt tristeță orele mici, ci jubiliară bucurie de intrare în bucovineana mea veșnicie. Să tăcem pentru sărbătoreasca întoarcere'n vers. Sunt singur — singurătatea îmi învăluie umerii cu gloria ei. Mâne voiu pleca la Cuciurul-Mare. Acolo m'așteaptă morții mei, la cari mă'ntorc fără orgoliu; — ca într'un vis mă re'ntorc la ei, căci morții aceia sunt prieteni mie, oh, tată, și tu, bunică albă, cari îmi aduceai luna, când febra îi dădea fiecărui arbore câte-o coroană de aur.

Mâne, tu, băiatul meu, îmi vei săruta mâna, da, sunt bătrân și viața mea merge'n a ta, cum merg stelele în lumina soarelui. Tu vei fi obolul meu pentru tăcuta bucurie a morților.

MIRCEA STREINUL

Și nebeleţile pot fi, câteodată, adevărate...

Joi seara, tata lui Manoli, își pregăti căruța ca să meargă la pădure, la Toporăuți. Era cam departe, e adevărat, dar ce era să facă. Bonul de lemne era eliberat pentru Toporăuți.

La cină, Manoli vorbi puțin.

— Ași vrea să merg și eu la pădure cu d-ta, se adresă Manoli bătrânului Prisăcaru, n'am mai fost demult. O mână de ajutor cred că n'ar strica.

— Bine. Numai vezi că eu o să mă pornesc înainte de a se arăta zorile. Vreau să fiu mai degrabă acasă, căci poimâine e sfântul Petru.

— N'avea nici o grijă răspunse Manoli, care simți ca o împunsătură de ac aluzia bătrânului pentru gustul lui la somnul dimineții, — să mă treziți și pe mine dacă vedeți că întârzii.

— Ba eu ași zice să nu te duci nicăeri, se amestecă în vorbă mama sa Paraschiva, că pădurea nu-i de tine. Acolo trebue să pui umărul. Iar caii nu pot să te tragă și pe tine. Că de acolo-i numai deal.

— Nu te amesteca și dumneata se sborși Manoli, vreau să mă duc la pădure. Am stat toată săptămâna pe acasă. Vezi că nu mai pot sta, mi-ajunge. O să înebunesc.

Nimeni nu-i răspunse.

Părinții lui Manoli băgară de seamă că vorbele fiului lor erau altfel decât altădată. Aveau ceva nelămurit în tonul lor, ceva străin, ceva care suna ca o prevestire rea.

A doua zi, înainte ca zorile să fi mijit pe undeva, spre a deschide drum de zare soarelui, Manoli și cu bătrânul Prisăcaru porniră cu căruța spre pădurea din Toporăuți. Noaptea era răcoroasă și liniștită. Din cer picurau alocurea lumini ca și cum ar fi picurat ceara dintr'un mare sfeșnic nevăzut. Căruța hodorogea de par'că venea dela iarmaroc. De sub potcoavele cailor săriau scântei, când mai mari, când mai mici, ca niște fulgi de lumină de după o zare îndepărtată.

Cât au mers pe șoseaua satului, n'au întâlnit pe nimeni în drum. Casele erau cufundate în somnolența întunericului și numai albul palid al pereților le arăta locul pe unde se găsește gospodăria.

Ajungând la podul de fier de peste Prut, caii conteniră trapul lor mărunt pentru a merge în pas domol. Pocnetele copitelor sunau prelung şi uniform pe valea Prutului ca nişte bătăi de toacă. De bună seamă că cineva îi auzea.

Dintre pescarii cu cocioabele — căci aşa le spunea Manoli, caselor pitite pe marginea apei — unele ascunse după răchiţi, altele stând desgrădite şi pustii — nu se putea să nu-i audă nimeni. Aceştia se scoală tot cu noaptea în cap pentru a-şi putea căuta vârşele. Căci cine întârzie, nu mai găseşte nimic.

Când ajunseră în celălalt capăt al podului, bătrânul Prisăcaru se dădu jos din căruţă pentru a o duce cu băgare multă de seamă, printre baricadele de lemn ridicate de soldaţi.

Manoli se uită distrat la zigzagurile pe cari trebuia să le facă trăsura spre a nu se lovi.

Când trecură dincolo de baricade, bătrânul Prisăcaru se urcă din nou în căruţă, pentru a porni pe drumul neted care ţinea până la Buda, în acelaş trap mărunt şi săltăreţ.

— Unde o fi sentinela dela pod, întrebă oarecum mirat Manoli. Am crezut că e pe pod sau de astăparte, dar n'am văzut pe nimeni.

— Şi ce-ţi pasă. Bine că nu-i, că altfel ar fi putut să ne oprească şi să ne ţie pe loc cine ştie cât.

Tăcu. Nici bătrânul Prisăcaru nu era de felul lui vorbăreţ. Era mulţumit să nu fie tulburat în muţenia lui, în care gândurile prindeau aripi zburând cine ştie unde, sau deslegând cine ştie ce socoteli gospodăreşti încâlcite.

Caii mergeau cu siguranţa pe care numai animalele o au, în întuneric. De o parte şi alta a drumului, se prelungeau loziile unde nimic nu tulbura creşterea înceată a ierburilor şi unde murele îşi întinseră vrejurile ţepoase, prin toate tufele. Nu odată Manoli şi-a pierdut zilele aici, strângând fructele negre cu gustul lor plăcut şi aromitor şi nu odată a ieşit din tufăriş cu buzele negre.

„Unde-s vremurile acelea".

La întretăerea şoselei cu calea ferată, întâlniră un pâlc de săteni din Rarancea. Îi cunoscură după vorbă. Mergeau cu vânzarea la Cernăuţi.

— Dracu ştie când mai dorm şi când lucrează oamenii aceştia, grăi bătrânul Prisăcaru, arătând multă ciudă în vorbele lui, dacă la vremea asta ei sânt pe aici.

Şi iarăşi tăcu.

Când ajunseră pe creasta dealului Mahala, vorbi din nou:

— Iată par'că se zăresc zorile şi noi sântem încă pe aici. Când o să ne întoarcem? Ni s'au încălecat o mulţime de treburi.

Dispre partea Nistrului începea să se despartă zarea de pământ, conturând vag, o linie subţire, lăptoasă, spre a desluşi treptat-treptat, crestele.

Între răstimpuri tot mai dese, întâlneau aceleaşi zgomotoase pâlcuri de săteni, în mare parte femei sau fete, — alteori şi pe câte unul singuratic, — cari se duceau la Cernăuţi.

Caii goneau în acelaş trap mărunt pe marginea drumului, ca şi când ar fi vrut să ferească pe cei doi Prisăcăreni tăcuţi, de zdruncinări.

Zarea se lumina tot mai mult prin pânza subţire a ceţei, care se topea în albul tot mai viu al zărilor.

Manoli, pe care răcoarea dimineţii îl pătrunse până la oase, se bucura totuşi de această rară privelişte. Nu-şi amintea dacă a mai văzut cândva înflorirea zorilor în mijlocul lanului. Toate au dispărut par'că din jur: şi căruţa, ale cărei hurducăeli le simţea adeseori destul de tare, şi caii şi bătrânul Prisăcaru.

Era numai el şi zorile.

Când ajunseră în Rarancea, Manoli aproape că nu-şi dădu seama. De altfel nici nu avea ce să vadă, pentrucă mai trecuse de vre-o câteva ori pe aicea, — n'avea ce să admire căci erau aceleaşi case, unele acoperite cu paie — altele, ale celor veniţi din Canada, — acoperite cu tinichea sau şindrilă, după cum era şi gustul omului. Acelaş fel de case ţărăneşti, pe cari le-a văzut nu odată şi la Toporăuţi şi la Cernauca şi la Revna, peste tot.

Satele se deosebiau numai prin locul aşezării. Dacă vre-un Păcală năzdrăvan ar fi schimbat peste noapte casele unui sat cu ale altuia, de bună seamă că nimeni n'ar fi fost mirat şi nici n'ar fi simţit schimbarea.

Drumul prin Rarancea nu dură mult şi îndată eşiră în câmp. Soarele răsări de după deal, cu tot alaiul de lumină.

In stânga şi în dreapta drumului, se întindeau lăicere verzi, pline de rouă, ale semănăturilor. In unele locuri văzură şi prăşitori aplecaţi spre pământ pentru a deschide drum curat creşterii păpuşoiului, tăind ce e de prisos, mai cu seamă buruienele netrebnice, cari creşteau cu nemiluita în toate ogoarele.

Lăsară apoi în urmă şi Toporăuţii, căci pentru a ajunge la pădure, trebuiau să treacă pe cealaltă parte.

Nu mult după aceasta, căruţa în pasul domol al cailor, intră cu cei doi Prisăcăreni tăcuţi, pe poarta de umbră a pădurii Toporăuţi.

In faţa casei pădurarului, căruţa se opri. Bătrânul Prisăcaru se dădu jos dintr'o săritură, îndreptându-se spre poartă.

Din ograda plină cu iarbă, crescută paragină, se repezi un dulău mare și rău, lătrând furios. Bătrânul nu mai îndrăznea să deschidă portița. Stătea dinaintea ei mut, căutând când la javra, care nu se îndura să se depărteze, când la casa pădurarului, în care părea că nu viețuește nimeni.

Așteptarea, însă, nu se prelungi mult, căci de după cornul casei se arătă îndată Timofti, căruia oamenii îi mai spuneau Jordie, din pricină, că oridecâte ori prindea pe cineva în pădure furând câte un vreasc, numai ce-i sărea țandăra: — „Jordia mătii" sau „cum n'am o jordie la îndemână ca să te lecuesc de hoție".

De altfel se cunoșteau mai de mult.

Dulăul, cum își zări stăpânul, se potoli îndată.

— Mai trăești Timofti? — glumi Prisăcaru.

— Iaca mai trăesc, degeaba ai venit să cauți praznic pe aici.

Când se apropie de căruță, Manoli băgă de seamă că pădurarul acesta trebue să fi golit multe păhărele în viața lui și de bună seamă că nu era crâșmă în care să nu fi intrat ca să „guste câteceva".

Bătrânul Prisăcaru cunoștea rânduelile pădurii. Aduse într'o traistă, un șip de rachiu. Aceasta însemna întotdeauna câteva lodbe peste măsurătoarea obișnuită.

Și în imp ce pădurarul se pierdea cu Prisăcaru bătrânul înspre „Cotul de pripas", unde erau lemnele așezate după metri, Manoli se despărți pe nesimțite de ei adâncindu-se în verdeața întunecată a pădurii. Îl atrăgea deopotrivă și mirosul umezelii ferigelor și foșnetul șușurat al frunzișurilor și chemările hulubilor sălbatici și dunga de umbră a cărărilor întortochiate.

Era în sfârșit singur. Singur cu gândurile, singur cu tăcerea, singur cu sine însuși.

Culegea de ici, de colo flori felurite ca apoi la alt tufiș să le arunce spre a culege altele.

Ziua trecu repede prin pădure, iar Manoli abia își dădu seama de apropierea înserării. Din depărtare strigătele bătrânului Prisăcaru îl chemară să plece acasă, semn că lemnele au fost încărcate în căruță.

Când își regăsi părintele, Manoli înțelese de îndată că acesta băuse cam mult cu Timofti. Îl cunoscu îndată după vorbă: Era vesel și strașnic vorbăreț.

Timofti era aprins la față și mai tăcut.

Umbrele serii se întunecau, iar pădurea își liniștea șușuitul frunzarelor. De nicăeri nu se zărea altceva decât icicolo, pete albastre alburii însemnând o fărâmă de cer.

Căruța încărcată prinse a se legăna pe drumul umed al pădurii, caii strănutau din răstimp în răstimp, voind par'că să-și

întărească puterile, spre a grăbi spre casă. Totul părea ireal, nelaloc, nefiresc. Plutea în jur ceva tulbure de care nimeni nu și-ar fi putut da seama precis.

Apropierea trăsurii de casa pădurarului stârnise din nou lătratul dulăului, dar un lătrat care semăna mai mult a urlet prelung, ca în nopțile cu stafii, de sfântul Andrei, decât lătratul obișnuit al unui câne.

Timofti râse.

— Bun câne, he, ce mă făceam singur în pustietatea asta... Îl am de pripas. S'a luat după mine într'o zi când mă întorceam dela crâșmă. L-am alungat, l-am bătut, nu i-am dat de mâncare, dar degeaba. Dela casa mea nu s'a mai dus. Acum fără el nu știu ce ași face.

— Da...

Când ajunseră în colțul grădinii, dulăul se repezise din ogradă, sări gardul și o zbughi drept la Timofti. Se gudură pe lângă el ca un copil, căruia mama îi aduce din târg bomboane.

Timofti îl netezi ușor, liniștindu-l.

— Ce ai drăguțule de ești așa de neliniștit?

Câinele se lipi și mai mult de Timofti, de par'că l-ar fi amenințat cine știe ce.

— O fi flămând, dădu cu părerea Manoli, l-ați lăsat acasă și nu v'ați gândit că și el flămânzește.

— Nu e flămând, dar nu știu ce-i cu el că are ceva neobișnuit. Ia uitați-vă cum îi mai sticlesc ochii. Parcă ar fi în pragul turbării.

— Sărăcuțu'tatii, nu te teme. Nimeni nu-ți face nimic.

Dar nici Manoli și nici bătrânul Prisăcaru nu dădură importanță vorbelor pădurarului.

Apropierea serii, cu izul ei răcoros, cu tăcutele ei prelungiri de umbre, le dădea ghes să iasă cât mai repede din pădure și să nu-i apuce noaptea pe drumuri străine. Aveau atâtea treburi de făcut încât nu puteau pierde vremea cu nimicuri.

Când ajunseră cu căruța în dreptul porții, Timofti își luă rămas bun dela Prisăcaru, dorindu-le noroc bun și se pierdu după acelaș colț al casei de după care răsărise.

Căruța urmă drumul ei liniștit, până eși afară din pădure, de unde începea panta domoală, până la drumul mare care leagă Hotinul cu Cernăuțul. În stânga și în dreapta se prelungea imașul, unde se observa pe alocurea urme de tranșee, peste cari, însă, au căzut multe ploi și a crescut iarba.

Dinspre răsărit și dinspre părțile Nouei Sulițe, cerul era întunecat ca păcura. O cumpănă grea amenința. Câmpiile, lanurile, pajiștile erau întunecate.

— Asta nu-i a bună, vorbi bătrânul Prisăcaru. De mult n'a mai fost atât de greu cerul. De am putea ajunge măcar în sat și să nu ne apuce ploaia pe câmp.

— Nouri mari aduc de multe ori ploaie mică, răspunse Manoil, pentru a-și face puțin curaj. Am mai văzut eu de acestea și în alte dăți.

— Nu grăi în vânt. Apoi tăcură amândoi. Se adânciseră deodată cu gândurile în suflet.

Nourii se frământau ca niște fuioare negre. Din când în când câte un fulger se repezea din vălătucul greu, afundându-se în vârfuri de copaci, cari trozneau sălbatec. Caii mergeau la pas.

In bătrânul Prisăcaru nerăbdarea creștea ca păraiele după ploaie. Incepu să dea tot mai des biciu cailor, doar-doar vor merge mai repede. Căruța, însă, era prea încărcată și se clătina greoi.

Manoli rămăsese mai în urmă pentru a se putea gândi în voie. Nu-i păsa de nimic. Putea să ploaie, să trăsnească, putea să fie orice, îi plăcea pentrucă era ceva neobișnuit.

Gândul la Ștefana îl urmărea mereu. Ce bine s'ar fi simțit acum dacă ar fi împreună. Și-ar fi mărturisit gândurile, s'ar fi plimbat prin ploaie cântând, ca odinioară când păsteau vitele prin lozii. Dar așa plecarea ei atât de neclară îl durea necontenit, mai mult pentru faptul că nu-i găsea nici o explicație.

Când ajunseră la șosea, primii stropi de ploaie începură să cadă. Apoi se porni un vânt puternic ridicând tot colbul în sus. Și până în sat era departe. Firele de ploaie se îndesau într'una. Și barem dacă și-ar fi luat de acasă ceva cu care să se poată feri, dar Prisăcaru plecă fără să-și ia măcar un suman cât de păcătos.

— Unde dracul mi-a fost capul. Și tu măi Manoli nu te-ai putut gândi că drumul e lung și multe se pot întâmpla? Acum ai... Unde să ne ascundem? se enervă bătrânul Prisăcaru.

Seara se lăsă deabinelea.

Ploaia se pornise puhoiu. Cădeau stropii ca din găleată.

In câteva minute amândoi erau uzi leoarcă. Nu aveau unde să se adăpostească. Mergeau prin ploaie, alături de căruță. In față și în spate pustiu. Scăpărările fulgerilor din răstimpuri făceau ca drumul dinainte să strălucească o clipă.

Până în sat nu întâlniră țipenie de om.

Teama lui Prisăcaru era să nu bată cu piatră ogoarele. Dar ploaia, deși deasă, era totuși curată. Dacă n'ar fi fost vântul acela nebun care o întorcea în toate părțile și dacă nu

i-ar fi udat până la piele mai că ar fi binecuvântat-o, așa însă aruncau necazul unul pe celălalt.

Când ajunseră în satul din apropiere, era noapte. Nu mai căutară nici un adăpost pentru că și ploaia contenise.

Și nu s'au mai oprit la nici o crâșmă, deși vedeau lumină și neobișnuit de multă lume. Gândul să ajungă cât mai repede acasă îi ducea înainte.

Când au lăsat și Rarancea în urmă, se simțiră ceva mai bine. Dar ploaia reîncepu din nou să curgă de parcă s'ar fi spart toate zăgazurile cerului.

Pe Manoli începu să-l cuprindă răceala. Ploaia intrase în haine și se scurgea șiroaie dealungul trupului. Totuși parcă nu-i păsa de nimic. A dorit să vină la pădure... Toate sunt posibile.

Bătrânul Prisăcaru deveni mai tăcut ca altădată. Lui Manoli i se părea că tatăl său măsoară zarea ca și când ar fi vrut să știe cât mai este până acasă.

Când ajunseră pe deal, deasupra Budei, de unde șoseaua făcea un ocol, știa că are în față valea Prutului, deși nu zărea nimic. Doar dinspre apus tremurau lumini mărunte: Era Cernăuțul.

Impiedecă trăsura și începu să coboare pe pantă. Trecând prin marginea satului, nu văzu pe nimeni. O tăcere nelalocul ei împrejmuise toate.

La pod, mare i-a fost mirarea că nu mai erau bârnele puse de soldați.

— Mă Manoli, da cu lemnul de aici oare ce s'a făcut? Nu mai e nimic.

— Știu eu...

Pe pod nici urmă de sentinelă.

— S'o fi ascuns de ploaie, altfel unde s'a dosit.

Totuși o teamă nelămurită i-a cuprins pe amândoi. Ceva s'a petrecut de bună seamă, dar nu-și puteau închipui ce anume. Lucru curat în orice caz nu e. Și tocmai acum nu întâlneau pe nimeni, care să-i desmeticească.

Ploaia încetă de a binelea.

Ici, colo doar dacă, oftatul pomilor sub cari treceau își mai scuturau crengile de apă. Mai mult nimic.

Caii trăgeau, fără mari opinteli, căruța care se apropia de casă.

In scurt timp ajunseră în ogradă.

Nimeni, însă, nu le eși în întâmpinare cu fânarul ca altădată. Casa era în întuneric.

Bătrânul Prisăcaru bodogăni ceva printre dinți, trase căruța sub șopron, deshămă caii și-i slobozi liberi: ei știau singuri drumul spre grajd. Nu mai era nevoie să-i ducă cineva de căpăstru.

Apoi bătrânul Prisăcaru şi cu Manoli intrară în casă. Atâta linişte şi atâta pustietate n'au mai pomenit.

— Unde s'o fi dus Leana că nici lumina n'a aprins, se înfurie tatăl lui Manoli.

Bâjbâi prin întuneric, după chibrit, apoi aprinse lampa.

In aceeaşi clipă, mama lui Manoli se strecură prin tindă şi intră şi ea în casă.

Bătrânul o măsură scurt şi pătrunzător:

— Ce înseamnă asta? Noi uzi leoarcă şi flămânzi şi tu umbli handra?

— Au năvălit bolşevicii, răspunse ea, sughiţând de plâns...

— Ce bolşevici... Când ţi-oi da eu bolşevici, dracu te-o lua. Mie să nu-mi umbli cu minciunile, tu-mi cunoşti palma. Eu's flămând că abia mai văd lumea şi ea îmi umblă cu nebeleţe, încheie, înbufnat, bătrânul, trântind uşa.

— Zău bolşevici. Cum voi nu i-aţi văzut nicăeri? Să vă ferească Dumnezeu. Vai de capul nostru. A fugit şi preotul şi învăţătorul cu ce au apucat.

— Cum bolşevici, se răsti Prisăcaru, pe unde şi când au venit. N'am auzit nici o împuşcătură. Soldaţii noştri unde sânt?

— Nu mai e nimeni. Toţi au plecat.

Manoli rămase prostit. Capul începu să-i vâjâe ca şi atunci când se înneca la scăldătoare. Nu-şi dădea bine seama ce se petrecea cu el.

Cele ce le povestea mama veniseră atât de pe neaşteptate, încât gândurile amândurora se amestecau de-a valma ca şi norii din preajma furtunii, ca şi frunzele îngălbenite toamna luate de vânt.

GEORGE DRUMUR

IUBIRILE TRECUTE

Iubirile trecute, ca stelele pe iazuri,
Ne ard mocnit în suflet tăcute mirodenii...
Zădarnic alungăm trecutele vedenii,
Sărutul lor de ghiaţă ne doare pe obrazuri.

Iubirile trecute ca ceaţa peste munţi,
Ne scriu în fiecare neşterse monograme...
Trec anii, — fluturări albastre de năframe —
Zădarnic le mai ştergem amprentele pe fruntei!

Ca nişte păsări albe vâslind în neştiire
Peste tăceri de ape, aproape de catarguri,
Ne urmăreşte dorul şi patimile'n larguri,
Până'ce ne surpă moartea sub cruci de cimitire.

GEORGE PĂTRĂUCEANU

MURFATLAR

Cald sân de stepă dobrogeană
Pietros ca vrerea unui Dac,
Din orizontul tău sărac
Cresc stele sub a nopţii geană...

Salcâmi scăldaţi cu stropi de lună
Ascund a vremilor geamie...
Cine-ar mai încerca să scrie
Un basm cu'n turc şi-o semilună?...

Spre-Osman Facă, se'ntinde marea
Aceluiaş albastru cer...
Albi pescăruşi de stele pier
Când doarme toată depărtarea...

Si'n vraja nopţii care ţese
Hotare albe şi senin,
Tăcut, în gând aduni prinţese
Cu-aghiazmă de sărut şi vin...

B. FRUNTE

DRUM BASARABEAN

Drumuri ostenite
Cu spinări julite,
Drumuri speriate
Fugărind spre sate!

Cine v'a stors vlaga
Jăfuind desaga
Holdelor purtate
De norod în spate?

Car bătrân cu boi
Vine iar la voi,
Să vă lege dorul
Din nou cu ogorul.

Drum basarabean
Bătut de ostean!
Spune-mi toată jalea
Ce-ţi tulbură calea.

Drum — arcuş câmpiei
Pe vioara gliei,
Cântă mai departe
Sufletelor sparte,

Cântă-le pe roată
Pentru'ntreaga gloată,
Cântă-le urgia
Ce-a uscat moşia.

SEBASTIAN POPOVICI

Simeon Florea Marian către Constantin Morariu

(Sfârşit)

In alăturare îţi trimit o istorioară [1]), care am înciripat-o zilele trecute. Cetește-o şi dacă ţi-a plăcea, fă-i loc în N-rul viitoriu al *Deşteptării* [2]), însă aşa după cum ţi-o trimit [3]). Să nu uiţi însă din N-o în care s'a tipărit să-mi trimiţi două esemplare, căci având de gând să mai scriu şi altele asemenea acesteia, aş voi să le am dindămână, ca la o ocasiune binevenită să le public apoi toate la un loc sub titlul *Jertfele beţiei* [4]).

Deşteptarea devine din ce în ce tot mai interesantă [5]). Printr' însa sper că vom ajunge mai degrabă la ţintă. Deaceea te rog a nu cruţa pre niciunul dintre aceia carii se' nteresează mai mult de soartea şi binele străinilor, cari sug şi măduva din poporul nostru, iară de fraţii lor cei adevăraţi nu se'nteresează de loc, precum sunt bunăoară ciocoii Victor şi Eugeniu Stârcea, carii s'au îndrăgit în Jidovi şi au făcut o Palestină întreagă din Crasna.

Eu nu ştiu singur ce să mai spun de boerii şi preoţii noştri; pare-că e un blăstăm a [6]) lui D-zeu ca să nu se'nteresze de nemic ce e naţional, ci numai de punga şi burta lor.

In privinţa celor ce mi le-ai scris în ultima epistolă voi căuta să vorbesc cu unii şi cu alţii, macar-că nu prea am multă speranţă de reuşită, deoarece preoţimea din ţinutul acesta nu are pre nime care să o conducă la ceva bun. Era I. Popovici din Ipoteşti care putea să mai facă ceva. Insă Consiztoriul nostru se vede că şi-a luat de deviză pre toţi cei ce lucră câte ceva să le rupă capul, ca să nu mai poată lucra nemică spre binele bisericii şi a [6]) naţiei, şi să înainteze şi încorajeze numai pre beţivi, pre trântori şi pre toţi jupitorii şi desfrânaţii.

Halal de noi cu un astfel de Consistoriu [7]), de carele se miră până şi străinii cum de face aşa ceva, pre cei ce nu lucră nemică să-i înainteze, iară pre ceilalţi să-i înapoieze sau chiar să le rupă capul!

Rele zile am ajuns!

Cu toate acestea eu încă n'am desperat. Să deşteptăm poporul ca, la timpul său [8]), să ne putem alege alţi conducători cu tragere de inimă pentru tot ce e naţional, şi nu nişte palavragii egoişti, cari caută a se înalţa la măriri şi posturi grase pe spatele noastre, carii tragem în plug ca nişte boi, iar ei bat mendrele.

Luna viitoare voi fi în Cernăuţi; voi căuta să ne întâlnim.

In „Gazeta Transilvaniei" au apărut mai multe articole asupra referinţelor [9]) din Bucovina, scrise de *Călătorescu*. Cetitu-le-ai? Sunt foarte interesante, conţin o mulţime de adevăruri. Păcat că n'a dispus să se tragă în broşuri şi să se împărtească apoi pretutindene prin Bucovina.

Multe ţi-aş mai scrie, dar n'am când. Vreu să mă apuc de lucru.

Sălutare cordială.

In ziua de Duminica-Mare [10]) demineaţa 1894.

S. FL. MARIAN

* * *

---

[1]) E. evident, vorba de schiţa propagandistă (antialcoolistă), *Macsim Sâmboan* (semnată *Florea)* în „Deşteptarea" An. II, Nr. 13, pag. 101—103 din 1/13 Iulie 1894.

[2]) Eminenta „Gazetă pentru popor" — cât a redactat-o, dela An. I 1893 până la cam An. IV 1896, *înfiinţătorul* ei, *„părintele"* ei cum se exprimă contemporanul Preot Artemie Berariu (v. „Făt-frumos" 1933, 138) *C. Morariu* (iar pentru aceasta cf. înseşi mărturiile lui C. Morariu în ale sale însemnări postume, rev. „Făt-frumos" 1937, 238 şi 240 şi 1933, 134 şi 138); mai apoi Românul C. Morariu fiind surgunit din Cernăuţi la Pătrăuţi pe Suceava („e imposibil să rămâie aici [la Cernăuţi] paroh; el îndeobşte nu capătă o parohie la oraş" se pronunţase categoric guvernatorul Goëss — vezi „Făt-frumos" 1933, 136), *Deşteptarea* ajunge numai un oarecare organ politic.

[3]) Pasagiu care iarăşi certifică (ceea ce de altfel ştim) că redactorul, directorul, sufletul *Deşteptării* C. Morariu mai îndrepta cele articole intrate la „Deşteptarea", neaoşizându-le, ţărănizându-le.

[4]) Intenţie nerealizată. — Cărţulia lui S. Fl. Marian, *Resplată*, Suceava 1897 cuprinzând doar *„Poveşti din Bucovina"*, cum precizează subtitlul ei.

[5]) Ajunge să citâm din aceleaşi memorii ale lui C. Morariu (v. „Făt-frumos" 1932, 240): „In ziua de Paşti din 1894, întâlnindu-mă cu... Ionel Grădişteanu şi vorbindu-mi el de gazeta noastră, la urmă mi-a zis: — Mă poţi crede, d-le Morariu, că cunosc şi eu multă literatură românească şi chiar deaceea trebue să-ţi spun că foaie poporală ca *Deşteptarea* noi Românii n'am avut şi nu avem. Avem în România *Gazeta săteanului* şi *Gazeta ţăranilor*, avem în Sibiu *Foaia poporului;* te asigur că poporul nu le înţelege. Deşteptarea însă trimite-o în toate provinţele locuite de Români, tot poporul va înţelege-o, afară poate de-al 50-lea sau al 100-lea cuvânt care la dv. e provincialism. Noi în Bucureşti ne-am înţeles vre-o câţiva inşi să înfiinţăm o foaie pentru trebuinţele poporului nostru după modelul *Deşteptării* (Foaia aceea e *Albina)"*.

[6]) = al!...

[7]) Ba chiar şi de candidatul de Vlădicie (Ciupercovici) halal! — cf. cit. C. Morariu în „Făt-frumos" 1933, 136—137.

[8]) Cf. germanul *seinerzeit* = în momentul oportun.

[9]) Bucovinism — cu semnificaţia: *împrejurări, condiţii.*

[10]) Deci: 17 Iunie stil nou 1894

Suceava 20/6 94.

Iubite Amice,

Fiind de Duminică-Mare [11]) la Dragomirna, nu m'am putut răbda de-a nu cociobăi şi biblioteca mănăstirii. Am aflat o mulţime de lucruri într'însa care merită a fi scoase la lumină, căci conţin o mulţime de date istorice de cea mai mare însemnătate. Durere însă că ai noştri nu vor să se ocupe cu astfel de lucruri. Străinii se'nteresează pe-o mie de ori mai mult de istoria patriei noastre, pe când noi stăm cu mânele în şolduri. Wickenhauser au scris istoria mănăstirilor, alţii altele, iară ai noştri nu fac nemică [12]). Ba, fac şi-ai noştri: mănâncă, beu şi se veselesc, şi pentru astfeliu de fapte vor să fie lăudaţi şi premăriţi. Şi sunt. Câte n'am putea şi noi să lucrăm, dar ce folos că cei mai mulţi nici idee nu au, şi nici nu vor să aibă, că dacă va mai merge tot aşa, cum a mers până acuma, străinii au să ni se suie pe cap.

Nu degeaba ne batjocoresc, după cum mi-ai scris rândul trecut, căci mulţi dintre ai noştri merită epitetul [13]) acesta.

Dar apropo la epistola-ţi [14]) din urmă. Am înţeles că te-ai supărat pe mine că nu scriu quitanţa românește [15]). Bine! Vrei ca străinii să-mi rupă cu desăvârşire capul înainte de ce mi-a sosit timpul. Se vede că nici închipuire n'ai cum toţi amicii

[11]) Hramul Dragomirnei, prăznuit încă şi astăzi cu mare adunătură de norod, cu muzică şi cu veselie.

[12]) Mică iperbolă de circumstanţă; cf.: Eud. Hurmuzachi, I. G. Sbiera, Iraclie Porumbescu, T. V. Ştefanelli, Dionisie O. Olinescu, D. Onciul, Dr. Gh. Popovici (T. Robeanu), Dr. Daniil Verenca, Dimitrie Dan etc.

[13]) ?

[14]) Şi nu uităm că'n arhiva lui S. Fl. Marian dela Suceava, zăvorită cu zeci de lăcăţi (acolo unde de 35 de ani doarme monumentala *Botanică populară* a lui S. Fl. Marian!) — s'or fi găsind şi aceste scrisori-documente ale ferventului C. Morariu.

[15]) = Chitanţă pentru primirea salarului la exact fiecare zi-întâi a lunii. — Aprigul Arborosean C. Morariu, mai apoi atât de înverşunat apărător al limbii româneşti chiar împotriva cutărui *Bezirkshauptmann* (= prefect de judeţ) dela Suceava (capitol glorios din manifestările noastre epi-arborosene) mărturiseşte (cf. cit. „Făt-frumos" 1937, 191—192): „La 1 Ianuarie 1894, deşi ca aspirant la postul de paroh dela Sf. Paraschiva, eram destul de negru în ochii celor dela guvern, totuşi împreună cu cantorul bisericesc Mihai Beuca Costineanu şi cu paraclisierul Ion Hluşcu, am fost cei dintâi din Cernăuţi, cari ne-am luat salarele cu chitanţe scrise în limba românească. Aceasta mi-a adeverit-o nepotul meu Constantin Ciocoiu, care cu urechile sale a auzit în localul ospătarului Paczynschi, cum licvidatorul dela guvern Breltner s'a exprimat către profesorul de cântare Isidor Worobkiewicz, zicând: — Astăzi am primit

mei de odinioară [16]), pentru a [17]) căror articule trebue să sufăr atâta, s'au dat de către pădure [18]) şi nici nu vor să ştie de mine şi de suferinţele mele. Se vede că nu-ţi e cunoscut ce feliu de amici îmi sunt unii consilieri consist. că, numai dacă ar putea, m'ar înghiţi într'o lingură de apă şi poate-că mai degrabă chiar decât străinii. O singură pasere, şi încă şi aceea scărmănată, nu face primăvara. Dar despre acestea mai mult între patru ochi. Eu cred că ar fi consult [19]) de-a pretinde ca şi alţii să se expuie, nu numai cât unii şi aceiaşi [20]), că apoi în scurt timp ne ducem pe urma lui Ştefurea [21]), şi, atunci, spune-mi, ce am câştigat. De ce nu scriu preoţii dela ţară, carii sunt liberi şi cărora le merge pe de-o mie de ori mai bine decât mie. Au poate eu până acuma n'am lucrat nemică spre binele naţiunii noastre? Să lucre toţi cei *destinşi* şi *'nalţaţi* în măriri *cum lucru eu* şi *cât lucru* [22]), nu mai mult, şi las de n'ar fi bine pentru naţiunea şi patria noastră! A pretinde însă toate numai dela vr'o câţiva, a-i lăsa să se jertfească numai pe aceia, şi încă la urma urmei a-şi bate joc de dânşii, e prea mult, din ale afară **prea mult!**

Dar cu toate acestea, după cum ţi-am scris şi oara trecută, eu încă tot n'am desperat! Va veni odată apă şi la moara mea ! !

Ei! Dar să lăsăm aceasta!

In biblioteca din Dragomirna, unde aud că Consistoriul voeşte să trimată [23]) acum pre Cozub dela Putna, am dat şi

cele dintâi chitanţe scrise în limba română dela preotul dela Sf. Paraschiva şi dela cantorul şi paraclisierul său! — Anunţările, în limba română, către guvern, din partea filialei din Clocucica a Societăţii Doamnelor Române, prezidată de soţia mea, şi din partea Cabinetului de cetire *Lumina* din Clocucica, prezidat de mine, le aduceam, după cum era ordinul de intimidare, în persoană la biroul prezidial al guvernului ţării".

[16]) Poate amicii dela dârza *Revistă politică*, Suceava (An. I 1886—1887. An. II 1887 etc.) a lui Dr. Matei Lupu, unde Marian e *administrator* până la inclusive Nr. 1 din An. V 1890.

[17]) = ale!

[18]) Plastică *locuţie*, precum de atâtea ori locuţia vârstează scrisul folcloristului nostru.

[19]) Germanism *(es wäre ratsam)*, în loc de „ar fi recomandabil".

[20]) Cf. germanul *ein und derselbe* — deşi această expresie idiomatică germană e astăzi aproape de circulaţie generală la toţi proeminenţii condeiaşi români, — cari nu prea ştiu nemţeşte...

[21]) Eminentul profesor (şi Român), trăit la Suceava, Ştefan Ştefureac, zis Ştefurea (1845—1893).

[22]) Sublinierile lui S. Fl. Marian.

[23]) L-a şi trimis, încât Deziderie Cozub a igumenit la Dragomirna din 12/12 1895 până la moartea sa în 19/11 1903 — cf. Ipolit Vorobchievici, *Sfânta Mănăstire Dragomirna*, Suceava, 1908, 62—63.

preste niște broșurele, cari poartă titlurile de pe țidulica alăturată și pre cari ți le trimit ca să le cetești și, dacă nu-ți sunt cunoscute, însiră-le unde-i cugeta în *Câte ceva din Ist. Buc.* [24]).

Și cu acestea ți se'nchină cel părăsit și urgisit de toată lumea bucovineană.

S. FL. MARIAN

---

[24]) Seria de articole ale lui C. Morariu, pornite în chiar primul an (1893) din „Deșteptarea" — cari se vor închega apoi în cartea *Părți din istoria Românilor bucovineni*, Cernăuți I 1893 și II 1894.

LECA MORARIU

DIN CEASLOVUL TOAMNEI...

Aurul foilor reflectează lumini prin grădini.
Pomii, gânditori, privesc spre plumburiul infinit.
Florile altițele și-au risipit.
Apele nu mai izvodesc mușcate și crini.

Câmpul despodobit de-avut își pregătește somnul.
Ciorile, alandala, se mai alungă după un fir de bob.
Pe plaiul acesta binecuvântat nu mai există rob;
Vecernia înalță imnuri de slavă spre Domnul.

Codrul își descuie sipetele cu balade
Și le dăruie vântului să le împartă oricui.
Munții — domnitori — în veșmânt albăstrui,
Privesc încruntați spre apus, încinși cu baltage și spade...

Apa amintirilor cum mai inundă
Inima aceasta ce râde și plânge cu Firea!
Ar vrea să prindă în cupa ei nemărginirea
Ca pe o rodie parfumată și rotundă.

Gândul — voievod — se apropie de toate cu milă
Și le mângâie cu-aripi de scânteieri și nard.
Doamne, sălbile cireșilor cum ard!
Din ceaslovul Toamnei se desprinde-o filă...

ADELINA CÂRDEI

INVITAȚIE LA VIS...

A, bună seara, lună, —
ai venit să-mi spui „noapte bună"...?
Dece ești așa pală, nu ți-i bine?
Să nu mai pierzi nopțile, ca mine...
Poftim înăuntru, nu te teme,
n'am să-ți cetesc astăzi poeme,
știu că te-au plictisit poeții destul
și eu de poezie sunt sătul...

Dar hai înăuntru. Vai, cât ești de rușinoasă
nici nu-ți aud pașii prin casă.
Sezi aici, vezi ce pat alb am?
Decâte ori îmi băteai cu razele la geam
te așteptam...
Să nu-ți fie frică
lună mică, —
știu cât e de gelos soarele,
că de ne-o prinde pe-amândoi
îți ia toate razele înapoi...

Lasă, că, mâine dimineață
o să pună Dumnezeu ceață
și nori, ca soarele să nu ne vadă
și urmele să ne le piardă...

Vino încoa', să bem un pahar de vin.
vreau pentru tine să-l închin
și dacă o să fie prea amar,
din vinul tău vechi și rubiniu
ne care îl știu,
o să-mi torni un pahar...

Lună, de ce stai și te miri.
că nu mai am alți musafiri?
Rămâi cu mine întreaga sară
lasă s'aștepte „Carul mare" afară,
rămâi cu mine, nu te mai duce.
Uită-te vinul cât e de dulce.
Lasă-mă să-ți sărut curat
mânile albe și picioarele...
Să nu ne pese că ne-a aflat
și-o să se'nfurie'n zori soarele...

NECULAI TĂUTU

Pe urmele vremii...

Sinodul din Iași (1642). — In Septemvrie crt. se împlinesc 300 de ani dela ținerea Sinodului din Iași. De sigur că își pun unii întrebarea: dar ce importanță a avut acest sinod, că i se face pomenire specială?

Importanța lui rezidă în principiu în împrejurarea, că la această dată istoria poporului românesc înregistrează una dintre cele mai remarcabile pagini; un vlădică ortodox român, Petru Movilă, Mitropolitul Kievului, și un Domn român, Vasile Lupu, Voevodul Moldovei, condiționează întrunirea la Iași a teologilor ortodocși, spre a da Mărturisirii de credință a Mitropolitului Petru Movilă autoritate obligatorie în întreaga Biserică ortodoxă. Nu a fost numai un accident, că acest sinod s'a ținut la Iași, și nu a fost numai o întâmplare oarecare, ci aceasta a fost un lucru binechibzuit. In Septemvrie 1642 Iașul moldovenesc apare drept centru al Ortodoxiei, drept centru al spiritualității ortodoxe universale, dând mărturie clară pentru poziția specială pe care o avea în acele vremuri în Europa răsăriteană poporul român și Moldova.

Un vlădică român și un voevod român întruchipează în acel moment întreaga culturalitate românească, încadrând-o constitutiv în istoria europeană.

Importanța sinodului din Iași pentru Ortodoxie o mai demonstrează și faptul, că deciziile sinodului au fost semnate și de Patriarhul ecumenic Partenie din Constantinopole, precum și de un șir de episcopi ortodocși, alături de Mitropolitul Petru Movilă al Kievului și Mitropolitul Varlaam al Moldovei, ceeace mai dovedește, că acest sinod a fost considerat, și a și fost, un sinod deplin (mai precis un sobor, pentrucă au participat la discuții și unii presviteri-teologi, alături de episcopi), cu consistență în sine, deci un sinod cu scop panortodox, și nu numai un sobor local, cu caracterul unui prolog al sinodului următor din Constantinopole.

Din formula de încheiere a sinodului precum și din scrisoarea de mulțumire din partea Patriarhului ecumenic se desprinde constatarea, că Moldova românească sintetiza pe atunci în ochii ortodocșilor țara Ortodoxiei universale.

M. Șesan

* * *

Ionel Turcan. — Acum un an a căzut în fața Odesei. Câteodată vedenii mă fac să-i zăresc silueta svelță pe coridoarele Palatului de Justiție și să-l mustru în gând pe necunoscutul cu care închipuirea mea l-a asemuit, pentrucă nu mi-a ieșit în față cu zâmbetul lui Ionel Turcan, — zâmbetul lui de zile bune și zile rele, care-i înflorea chipul și înflorea sufletele celor din jurul lui în fiecare clipă.

Doctrinar temeinic al generației sale și polemist subțire, Ionel Turcan s'a dăruit prea mult luptei pe teren, ca să se realizeze întreg, așa cum ar fi putut, în scris. Totuși, puținul ce a lăsat e model.

A murit așa cum a trăit, spontan, dăruindu-se eroic, cum l-a învățat credința pentru care s'a dus să moară. Ce putem face noi, cei ce am rămas, decât să ne închinăm amintirii lui, în această clipă a amintirilor, care trebuie să fie și a nădejdilor?

* * *

Renașterea „Armoniei". — Ne exprimam, nu de mult, în acest loc, mirarea că din prodigioasa activitate muzicală a Bucovinei de altădată n'au rămas decât amintiri. Și iată-ne, — după cum doream, — desmințiți. Vechea „Armonie" a reînviat. Alegându-și un comitet, tot oameni și oameni, în frunte cu d. prof. univ. Leca Morariu „Armonia" se anunță din nou în arena spirituală a Bucovinei. Păstrându-și afilierea la Societatea pentru cultură, în jurul căreia va trebui, în mod organic, să se polarizeze tot ce vrea să fie temeinic în viața culturală a Bucovinei, „Armonia" este deocamdată un punct câștigat, pentru campania sezonului de iarnă.

* * *

Răzeșii. — Și Societatea Mazililor și Răzeșilor dă semne de viață. Ce a însemnat această societatea vreme de câteva decenii pentru recâștigarea din mocirla slavismului a Românilor din regiunile năpădite de galițieni, prea puțini dintre cei tineri o știu, iar dintre cei bătrâni și mai puțini au vreme să și-o reamintească. Vom încerca, poate, cu alt prilej, să discutăm acest trecut. Deocamdată fie-ne îngăduit să afirmăm că și în înclestarea prezentului, din atâtea și atâtea motive ce nu au nevoie a fi discutate, Societatea Mazililor și Răzeșilor, ar putea fi utilizată cu nebănuite foloase pentru neam.

* * *

Nu pentru a face stabiliri, cari de mult au trecut în domeniul certitudinilor nediscutate, ci pentru a adăoga acestor certitudini noi mărturii de valoare, cari par a fi mai puțin cunoscute, extragem din anuarul Camerei de Comerț Cernăuți pe anul 1861, semnat de președintele acestei Camere, Wilhelm von Alth și de secretarul ei, Andreas Mikulitsch, ambii germani, următoarele pasagii, în traducere românească:

„Locuitorii (ai Bucovinei, N. T.) au fost aici, în sec. XVI, numai Români; Rutenii au venit din învecinata Galiție ca fugari în părțile Nistrului și ale Ceremușului și s'au așezat, pe rând, între Români...." și mai departe „După anul 1774, ca să scape de obligații militare, au venit și mai mulți Ruteni în Bucovina, deoarece recrutările au început aici abia în anul 1831".

Desigur autorii acestor rânduri, exponenți ai unei instituții, în care atunci nu era nici un Român, nu aveau nici un interes să prezinte, în Austria tuturor naționalităților, Bucovina drept o provincie cu caracter național românesc.

Totuși adevărul i-a silit să-l recunoască.

In acelaș anuar găsim o statistică din 1861 a populației Cernăuților tuturor „Hausmeisterilor" și „iusnici-lor" de astăzi, care statistică după neamuri zice așa: Români 9177, Germani 6944, Evrei 4678, Ruteni 4113, Armeni 171, alte neamuri 1262. Iar pentru districtul Cernăuților aceias

statistică dă următoarele date: din totalul de 29.619 locuitori, 21.068 Români şi 6645 Ruteni. Aceasta după 87 de ani de dominaţie străină şi de infiltraţii galiţiene. Iată deci, cât de recentă a fost înstrăinarea Bucovinei de Nord.

* * *

Premiile „Vremii". — Insemnăm cu plină satisfacţie rezultatul examenului literar pe care revista „Vremea" l-a instituit pentru alegerea celei mai bune nuvele. Premiul (la început era vorba să fie unul singur) a fost atribuit bucovineanului Eusebiu Camilar. Apoi, găsindu-se că din mal-dărul de cam una mie, bucăţi primite, mai este una care nu poate fi pusă la un loc cu celelalte, s'a mai creat un al doilea premiu, pe care l-a luat alt bucovinean: Dragoş Tomoiagă.

O coincidenţă desigur premierea simutană a celor doi concurenţi bucovineni, — dar, chiar aşa, această coincidenţă arată de ce calitate poate fi recolta literară bucovineană, atunci când juriul nu are a judeca decât talentul.

D. V.

CARŢI ŞI REVISTE

Dan Simonescu, „Legenda lui Afroditian" [Texte de Literatură veche românească. — Colecţie îngrijită de prof. N. Cartojan, Membru al Academiei]. *Buc., 1942.*

După editarea *„Clasicilor români comentaţi"* („Scrisul-Românesc" Craiova) pentru cititorul de liceu, paralel cu *„Cercetări literare"*, rod al activităţii seminarului de literatură veche românească dela Facultatea de litere din Bucureşti, d-l prof. N. Cartojan porneşte o nouă *„colecţie îngrijită"* de texe literare vechi, pe care eminentul editor o prefaţează astfel:

„Lipsa textelor de literatură veche este simţită mai ales în Universităţile noastre, în deosebi în Seminariile Facultăţilor de Litere, Teologie şi Drept — şi chiar în Universităţile de peste hotare, unde, în cadrul catedrelor de filologie romanică, începe să se dea loc de seamă limbii şi culturii vechi româneşti.

Colecţia de faţă, pe care o începem cu ajutorul Casei Şcoalelor, îşi propune să împlinească această lacună. Pregătită cu luare aminte, după toate cerinţele ştiinţifice, ea tinde să fie deopotrivă de utilă şi omului de ştiinţă şi tânărului care se iniţiază în tainele culturii noastre vechi".

Prima editare, în *colecţie*, o dă, după *Mss. Ac. Rom. Nr. 34, ff. 63—69*, d-l Dan Simonescu, bibliotecar la Academia Română şi profesor de literatură veche la Universitatea din Iaşi, — *„Povestea lui Afroditian Persul scrisă de Filip prizviterul — singhelul marelui Ioan Zlatausţ, pentru naştire lui Hristos şi pentru steoa şi pentru închinăciune vlăhovnicilor de Persida blagoslovi o(t)ce"*, versiune a adorării apropiată de Evangheliarele apocrife ale lui Iacob şi Pseudo-Matei (Cap. XXIV).

Comentatorul, arătând paralela cu verseturile canonice ale Ev. Matei (II, 1—12), desparte critic elementele dogmatice de cele pur nara-

tive „nedezlegate" de biserică, inventariază părerile referitoare [illegible] tuitor, se opreşte asupra copistului moldovean Teoder Jora şi asupra codicelului său din 1754—1756 (totuşi: „Se pare [ ] că prima traducere a textului în românește s'a făcut în Ţara Românească prin jumătatea a doua a secolului al XVIII-lea"), pentru ca să încheie cu confruntarea dintre redacţia românească şi cea grecească (după A. Vassiliev, *Anecdota graeco-byzantina*, 1893, pp. 73—125 şi J. P. Migne, *Patrologiae cursus completus, s. graeca*, X, 1857, col. 97—108), transcrise în aparatul critic al ediţiei, după versiunea românească şi înaintea facsimilărilor ei.

Se alătură muncii de benedictin a d-lui Dan Simonescu, admirabilele condiţiuni tehnice de probitate şi eleganţă în care a apărut acest text; şi bucuria citirei *Povestei lui Afroditian* ne este cu atât mai mare, cu cât poartă vestirea tipăriturilor ce-i vor urma în scurt timp: Mitropolitul Varlaam, *Răspunsul împotriva Catehismului calvinesc* (ed. N. Cartojan), *Cronica lui Ştefan cel Mare*, în versiune germană (ed. I. Chiţimia), Udriste Năsturel, *Varlaam şi Ioasaf* (ed. slavo-română pregătită de Em. Turdeanu). Literele bucureştene au şi prin aceasta pasul dintâi.

* * *

Constantin Turcu: „J. A. Vaillant" [Colecţia Cunoştinţe folositoare, Seria C., 125], *Buc., 1942.*

Despre popasurile lui J. A. Vaillant în regiunea nemţeană, d. Constantin Turcu ne-a dat un foarte bun comentar cu opt ani în urmă, în *Anuarul liceului „Petru Rareş" din Piatra Neamţ, pe 1933/1934*, slujind pitorescul geografic deopotrivă cu observaţia socială şi acum iată, pe scurt, scrisa vieţei profesorului francez dela „Sf. Sava" şi a inimosului luptător pentru cauzele naţionale din veacul trecut, spre care el arătă splendide iniţiative, credinţe prieteneşti şi dăruiri de elan.

Este vorba de un străin pe care viaţa îl trimisese la noi după un lung drum în Mexic, unde drag mare nu găsise pentru nimic şi cu „noua patrie", căci aşa îşi socoti Principatele Dunărene, ba chiar Ardealul, el avû dintru început spiritul de comuniune, mergând până la pericolul propriei sale existenţe.

Biografia acestui misionar, necesară cunoaşterei generale, — ca preceptor, profesor, director de pension (soţia sa la fel) şi alcătuitor de manuale; ca om politic aflându-se necontenit lângă duhul libertar al generaţiei Unirei, propagandist în periodicele noastre, ca şi în cele streine; conspirator naţionalist; scriitor de studii apologetice despre „limba de aur", despre istoria locurilor noastre şi literatura română — şi-a întâlnit, în paginile evocatoare semnate de d. Constantin Turcu, cel mai demn omagiu popular din temeinicia studiului şi din pioşenie.

Aug. Z. N. Pop

* * *

N. Papatanasiu: „Sonata Dobrogeană". — Goana după nemurire e o maladie cunoscută de mult în cercurile noastre cu pretenţii literare. Mirajul laurilor ieftini a ispitit întotdeauna pe cei care abia au făcut primii paşi în grădina muzelor. Increzători în talentul hărăzit de D-zeu, dânşii

nu numai că i-au dat frâu liber în domeniul inspirației, dar l-au comercializat la repezeală și-au asaltat apoi editurile, ca să-și înalțe soclu statuii lor proprii. Graba, însă, cu care au izbutit să și-l ridice, la periferia preocupărilor literare, le-a fost, de regulă, fatală. Pereneitatea unei opere e doar în strânsă legătură cu trăinicia materialului constructiv. De aceea durata de timp, necesară la ridicarea platformei scriitoricești, a intervenit, fidelă, și la dstrugerea ei. In felul acesta, scurt după apariția primului volum, soclul a trebuit să se dărâme, în huruit de reprobări, nerămânând din el decât molozul amintirii.

Cazul d-lui N. Papatanasiu nu face decât să confirme regula, căci în „Sonata Dobrogeană" n'am găsit nimic altceva decât graba autorului de a completa un număr de pagini, prin care să justifice titulatura de „roman". Lipsit în întregime de firul roșu al acțiunii și de spiritul de dozare al evenimentelor, cartea d-lui N. Papatanasiu devine astfel un examen de răbdare pentru oricine ar lua-o în mână, cu intenția să-i ducă lectura până la scoarța finală. Fire impetuoasă în cele ale scrisului, d. N. Papatanasiu nu cunoaște reguli stilistice, îmbrăcându-și gândurile în fraze ce se încalecă de-a valma, fără sens și fără noimă. Ca să-l înțeleagă ce-a vrut să spuie, lectorul trebuie să facă adevărate acrobații de judecată. Pentru a nu debita fraze goale, fără consistența dovezii, dăm mai jos o singură mostră de felul cum autorul își fugărește pana fanteziei, scutind-o de revizuirile legale. Iat-o: „Dar mai ales împrejurarea, rămase încă nelămurită — și tocmai de aceea atât de tulburătoare — din portul acela dobrogean, aduna într'o împletire stranie de șuvoiri de unde — apele grele din afunduri, statornice", pg. 68.

Am ales pasajul dintr'un capitol unde e vorba de „Michaell', un amant al eroinei romanului, pe care un al doilea pretendent, de aceeași talie, îl dă la fundul apei, ca să scape de dânsul pentru totdeauna. Interesant e că acest „Michaell", deși trecut pe tărâmul celalt, prin propria voință a cârmaciului cu brațe noduroase, învie mai târziu iar, prin nu știu ce miracol vrăjitoresc, și astfel idila se înoadă mai departe, după o sută de pagini. Autorul având nevoie de un personagiu în plus, l-a recrutat cu dela sine putere, din lumea morților, ne ținând seama de nici un considerent tehnic.

Intrucât la asemenea fapt nu mai e necesară comentarea, încheiem constatările cu regretul că d. N. Papatanasiu nu și-a luat rolul în serios și nu și-a cizelat lucrarea cum se cuvine, căci talentul nu-i lipsește. Dovadă ne-o dau cele câteva sclipiri de undă ce se pot prinde în stufărișul stilistic al „Sonatei Dobrogene", unde autorul ne surprinde cu figuri ca aceste:

„Din coșurile căruțelor ieșeau năframe de fum" (pg. 19), sau „Sub ochiul de sticlă al latrinei pâlpâia, cât o gămălie de polen în vârful unei stamine, o lumină palidă" (pg. 29).

Exemplele citate însă sunt prea puține pietre prețioase pentru ca să poată compensa imensitatea balastului rămas.

Tr. Cantemir

Primite la Redacție

Leca Morariu: *Miron Costin*, Cernăuți, 1942.

Leca Morariu: *De la noi*, basme. Ed. Casei Școalelor, Buc., 1942.

George Drumur: *Vatra cu stele*, versuri. Ed. ziarului „Bucovina", Cernăuți, 1942.

Liviu Rusu: *Muzica in Bucovina*, București, 1942.

Mihai Sbiera: *Bucovina noastră*, București, 1941.

Nicolai Bidnei: *Activitatea dramatică a lui Gh. Asachi*, Botoșani, 1941.

Matei Alexandrescu: *Vămile văzduhului*, versuri. Col. „Universul literar", București, 1942.

Const. Z. Buzdugan: *Poezii*, traduse din poeții francezi (T. Baudelaire). Ed. rev. „România tânără", Brașov, 1942.

Ion Munteanu: *Sub scutul Regelui*, articole. Ed. ziarului „Bucovina", Cernăuți, 1942.

„Transilvania", Anul X, Nr. 8, București, str. Sfinților 9. Dir.: *Gh. de Ferenczy.*

„Gazeta Transilvaniei", Anul 105, Nr. 71, Brașov, str. Regele Ferdinand 12. Proprietar: „Astra".

„Cetatea Hotinului", Anul I, Nr. 14, Hotin. Dir.: *T. Plop.*

„Nord vestul", Anul VII, Nr. 91, Timișoara, str. T. Cozariu 4. Dir.: *Vasile I. Frăteanu.*

„Viața Ilustrată", Anul IX. N-rele 6 și 7, Cluj, Episcopia ort. Română, Piața A. Hitler 18. Dir.: *I. Goron.*

„Conferența", Anul VI, N-rele 1—7, București, Calea Griviței 143. Dir.: *I. Lungulescu.*

„Cetatea Moldovei", Anul III, N-rele 4—9, Iași str. Codrescu 5. Dir.: *Gh. A. Cuza.*

„Cuvântul Preoțesc", Anul IX, N-rele 6—7, Rădăuți, str. Bogdan Vodă 6. Dir.: *O. Gherasim.*

„Revista de Pedagogie", Anul XII, N-rele 1—2, București str. Edgar Quinet 5. Dir.: *C. Narly.*

„Revista soc. Tinerimea Română", Anul LX, N-rele 8—10, București, Bul. Schitu Măgureanu 4. Dir.: *O. Pompeiu.*

„Serviciul Mondial", Nr. III/13, Frankfurt pe Main.

„Tribuna Tineretului", Anul VI, N-rele 147—148, București, str. Dr. Lueger 1. Dir.: *Mihail Danes.*

„Dacia", Anul IV, N-rele 175—195, Timișoara, str. Lonovici 2. Apare sub egida „Astrei Bănățene".

„Tara", Anul II, N-rele 283—300, Sibiu, str. Regele Mihai 16. Dir.: *Grigore Popa.*

„Buletinul pregătirii premilitare și extrașcolare", Anul VIII, Nr. 5, București, str. Roma 32—34.

„Rampa", Anul II, N-rele 36—40, București, Calea Victoriei 31. Dir.: *George Gregorian.*

„Gorjanul", Anul XIX, Nr. 26, Târgu-Jiu, str. Victoriei 50. Dir.: *Jean Bărbulescu.*

„Bacăul", Anul XX, Nr. 1879, Bacău, str. Reg. Ferdinand 32. Dir.: *Ioan Nicolau.*

„Ploeștii", Anul XXI, Nr. 705, Ploești, str. A. Pan 3. Dir.: *A. Ștefănescu-Câmpina.*

TIPARUL „MITROPOLITUL SILVESTRU" CERNĂUȚI, PIAȚA UNIRII 3

Prețul 25 lei